

ZEIDLER Sándor
A XIX-XX. századi magyar katonai rendfokozati rendszer rangjainak rövidítései.

Tisztelt Olvasó!

A jegyzékünkben az egyenruhán viselhető rangok és azokhoz közvetlenül kapcsolódó, az állománykategóriát jelölő írásos rövidítések kerültek feltüntetésre. A jegyzékben foglaltak nem terjednek ki a címekre, amelyek látható formában a ruházaton nem jelentek meg, továbbá a végzettség tartalmát tükröző és a szakszolgálati ágakhoz tartozást jelölő írásos rövidítésekre sem.

A magyar rendvédelmi testületek közül a polgári magyar állam időszakában a katonailag szervezett fegyveres őrtestületek személyi állományának a tagjai, később pedig a pártállam kiépítéséhez kapcsolódóan valamennyi rendvédelmi testületi tag a szárazföldi haderőnem katonai rendfokozati rendszernek a rangjait viselte, ezért ezen rendfokozati rendszerbe tartozók alkották a legnagyobb létszámú állománykategóriát a XIX-XX. századi magyar rendvédelemben. Ebből fakadóan fontos ezen rangrendszer pontos írásbeli jelöléseit feltüntetni.

A rendfokozatok rövidítésének a témáját bonyolítja, hogy egyes rangok — csupán a XIX-XX. századot figyelembe véve, amely korszakból kerül ki a periodikánkban közölt tanulmányok döntő többsége — egyes időszakokban nem is léteztek, illetve a rangrendszeren belül máshol helyezkedtek el, bár az írásbeli rövidítésük azonos vagy hasonló volt.

A polgári magyar állam idejében sem volt azonban egységes minden rang rövidítése. Különböző szabályzatokban, sematizmusokban, útmutatókban stb. egyes rövidítéseket eltérően rögzítettek. Az alternatív rövidítéseket zárójelben közli a jegyzék, amely a magyar katonai rangokon belül a szárazföldi és a vízi haderőnem katonai rangjaira terjed ki. Nem foglalja magába a haderőben foglalkoztatott katonai tisztviselők és tisztviselők egyenruhán viselhető rangjainak írásos rövidítéseit, továbbá a trianoni békediktátum tiltó szabályainak enyhítésére irányuló különféle rangrendszerek rendfokozatainak írásbeli rövidítéseit sem. A magyar légi haderőnem rangjainak írásbeli rövidítésére sem terjed ki a jegyzék.

Tervezzük, hogy a magyar szárazföldi és vízi haderőnem katonai rangjai mellett a légi haderőnem, továbbá a katonai tisztviselők és tisztviselők, illetve a rejtéssel összefüggésben kialakított rendfokozati rendszerek, valamint a polgári fegyveres rendvédelmi őrtestületek testületi rendfokozati rendszere rangjainak az írásbeli rövidítésével is gyarapítjuk jegyzékünket a későbbi számainkban.

A szárazföldi haderőnem katonai rendfokozatainak rövidítései a polgári magyar állam időszakában

Tábornokok (tbk.)

tbgy. (tbngy.)	=	tábornagy
vezds.	=	vezérezredes (1915-1919)(1941-)
l.tbk.*	}	lovassági tábornok (1941-ig)
gyal.tbk.*		gyalogsági tábornok(1909-1941)
tbszgy. (tbszngy.)*	}	táborszernagy (1941-ig)
altbgy. (altb.)		=
vörgy.(vömggy,tbk)	=	vezérőrnagy (tábornok 1941-ig)

Tisztek (ti.)

ezds.	=	ezredes
alez. (alezds.)	=	alezredes
örgy. (örn.) ¹	=	őrnagy
szds. ¹	=	százados
fhdgy. ¹	=	főhadnagy
hdgy. ¹	=	hadnagy
alhdgy.	=	alhadnagy (mint tiszt 1925-ig)

zls. ¹	=	zászlós (1909-1919)(1931-1945)
hdp.thts	=	hadapród tiszthelyettes 1909-ig, majd zászlós.

Altisztek (alti., vagy alt.)

alhdgy.	=	alhadnagy (1925-1945)
thts.	=	tiszthelyettes (1915 - 1941)
ftörm.	=	főtörzsőrmester (előtte tiszt-helyettes elnevezéssel 1941-)
törm.	=	törzsőrmester (1913-
örm.	=	őrmester

Tisztesek (ts.)

szkv.	=	szakaszvezető (1856 -)
tzds. (tiz.)	=	tizedes
örv.	=	örvezető

A szárazföldi haderőnem katonai rendfokozatainak rövidítései a pártállam időszakában és a rendszerváltást követően

Tábornokok (tbk.)

—		
hdstbk.	=	hadsereg-tábornok
}	vezds.	= vezérezredes
altbgy.	=	altábornagy
vörgy.	=	vezérőrnagy
dd.tbk.	=	dandártábornok (1991 -)

Tisztek (ti.)

ezds.	=	ezredes
alez.	=	alezredes
örgy.	=	őrnagy
szds.	=	százados
fhdgy.	=	főhadnagy
hdgy.	=	hadnagy
alhdgy.	=	alhadnagy (1945 - 1990)

Zászlósok (zls.)²

fr.zls.	=	főtörzszászlós (1971 -)
---------	---	--------------------------

tör.zls.	=	törzszászlós (1971-)
----------	---	----------------------

zls.	=	zászlós (1971-)
------	---	-----------------

Tiszthelyettesek (thts.)³

ftörm.	=	főtörzsőrmester
--------	---	-----------------

törm.	=	törzsőrmester
-------	---	---------------

örm.	=	őrmester
------	---	----------

Tisztesek (ts.)

szv.	=	szakaszvezető
------	---	---------------

tiz.	=	tizedes
------	---	---------

örv.	=	örvezető
------	---	----------

¹ 1944 tavaszától 1944 őszéig vezették be a zászlós helyettes, hadnagy helyettes, főhadnagy helyettes, százados helyettes és őrnagy helyettes rangokat, a dualizmus alatt pedig I. osztályú és II. osztályú századosi kategóriát is létrehoztak, mivel ennek a rendfokozatnak rendkívül hosszú volt a kihordási ideje.

² A zászlósi rangcsoportot a tiszti és altiszti rangcsoport közötti átmenetnek szánták a korábbi időszak legalsóbb tiszti és altiszti rangjait váltotta ki.

³ A haderőben e rangcsoportot ismét altisztként nevezték meg, a rendvédelmi testületeknél azonban továbbra is tiszt-helyettesnek nevezik őket.

* A l.tbk., gyal.tbk., tbszgy. azonos szintű rangok voltak a haderő eltérő részeire kiterjedően.

A XIX-XX. századi magyar szárazföldi haderő, valamint a tengerészeti, majd folyamórségi rendfokozati rendszer rangjainak rövidítései. (1867-1944)

	SZÁRAZFÖLDI	TENGERÉSZETI	MAGYAR KIRÁLYI FOLYAMÓRSÉGI
TÁBORNOKOK	tábornagy = tbngy.	—	—
	vezérezredes = vezds. (1915-1919 és 1941.VI.25-től) gyalogsági tábornok = gy.tbk.** (1909-1941) lovassági tábornok = l.tbk.** (- 1941) táborszernagy = tbszgy.** (- 1941)	vezértengernagy = vtngy.* (1915-től)	—
	altábornagy = altbgy.	altengernagy = altngy.*	vezérfőkapitány = vfkap.
	vezérőrnagy = vörgy.	ellentengernagy = eltngy.*	vezérkapitány = vkap.
		tengternagy = tngy.*	—
TISZTEK	ezredes = ezds	sorhajókapitány = srkap.*	főkapitány = főkap. (1939-től főtörzskapitány = ftkap.)
	alezredes = alez.	fregattkapitány = frkap.*	I.o. törzskapitány = I.o.tkap. (1939-től törzskapitány = tkap.)
	őrnagy = örgy.	korvettkapitány = krkap.*	II.o. törzskapitány = II.o.tkap. (1939-től törzsalkapitány = talkap.)
	százados = szds.	sorhajóhadnagy = srhdgy.*	kapitány = kap.
	főhadnagy = fhdgy.	sorhajózászlós = srzls.* (1909.VII.23-től fregatthadnagy = frhdgy.*)	főhajónagy = fhngy.
	hadnagy = hdgy.	— (1909.VIII.23-től korvetthadnagy = krhdgy.*)	hajónagy = hngy.
ZÁSZLÓSOK	hadapród tiszthelyettes = hdp.tth. (1909-ig) zászlós = zls. (1909-1919 és 1931-1945) alhadnagy = alhdgy. (1919-1925)	I.o. tengerészcadét = I.o.tkad.* (1909.VIII.23-től tengerész zászlós = t.zls.*)	hajógyakornok = hgyk. (1939-től zászlós)
	—	II.o. tengerészcadét = II.o.tkad.* (1909.VII.23-től tengerészcadét = tkad.*)	—
	—	—	—
ALTISZTEK	alhadnagy = alhdgy. (1925-1945)	tengerészcadét jelölt = tkadj.*	alhajónagy = alhngy.
	tiszthelyettes tth. (1915-1941, 1920-tól 1925-ig I.o. II.o. és III.o. tiszthelyettes is létezett) (1941-től főtörzsőrmester = főrm.)	törzsfőhajómester = tfhm.*	tiszthelyettes = tth. (1939-től főtörzshajómester = fthm.)
	törzsőrmester = törm (1913-tól törzsben szolgálatot teljesítő őrmesterek megne- vezése, 1919-től önálló rang.)	törzshajómester = thm.*	törzshajómester = thm.
	őrmester = őrm.	alhajómester = alhm.*	hajómester = hm.
TISZTESEK	szakaszvezető = szkv. (1856-tól)	hajómestersegéd = hms.*	negyedmester = nm. (1939-től szakaszvezető = szkv.)
	tizedes = tiz.	negyedmester = nm.*	rajos = rj. (1939-től tizedes = tiz.)
	örvezető = örv.	árbócos = árb.*	I.o. folyamőr = I.o. fő. (1939-től örvezető = örv.)
LEGÉNYSÉG	honvéd = honv.	{ I.o. matróz = I.o.mtz.* II.o. matróz = II.o.mtz.* III.o. matróz = III.o.mtz. IV.o. matróz = IV.o.mtz.*	{ II.o. folyamőr = II.o.fő. (1939-től honvéd = honv.)

A HABSBURG-birodalom haderójában a rendfokozati rendszert a XIX. század közepén vezették be. Értelemszerűen ezt a rangrendszert használták az Osztrák-Magyar Monarchia véderejében, majd a két világháború közötti Magyar Királyság haderójában is módosításokkal. A folyamórségi rangok 1921-től 1944. VII. 1-éig voltak érvényben, ezt követően a folyamórség átvette a honvédség szárazföldi haderójának a rendfokozati rendszerét.

* Az Osztrák-Magyar Monarchia haditengerészetében a hivatalos szolgálati nyelv a német volt. Ezért a tengerészeti rangok elnevezéseinek és rövidítéseinek a magyar változatai hivatalosan nem léteztek. A táblázatban jelölt rangok fordítások, a rövidítéseket pedig a szerkesztőség értelemszerűen hozta létre annak érdekében, hogy magyar nyelvű szövegkörnyezetben magyarul is ki lehessen fejezni a német nyelvű rangokat.

** A gy.tbk., az l.tbk. és a tbszgy. azonos szintű (három csillagos) tábornoki rang volt más-más fegyvernemi szakterületre kiterjedően.

A rendvédelmi testületi hovatartozást feltüntető rövidítések

áv.	=	államvédelmi
bv.	=	büntetés-végrehajtási
cső.	=	csendőr
foe.	=	folyamerő
fő.	=	folyamőr
feő.	=	fegyőr
hadteng.	=	haditengerész
hö. (hör.)	=	határőr
honv.	=	honvéd
hr.	=	határrendőr
hvad.	=	határvadász
kő.	=	koronaőr
keő.	=	képviselőházi őr
koő.	=	kormányőr
nb.	=	nemzetbiztonsági
pü.	=	pénzügyőr
r.	=	rendőr
tsör.	=	testőr
tű.	=	tűzoltó
vő.	=	vámőr

Az állományviszonyt kifejező rövidítések

c.	=	címzetes
gyak.	=	gyakornok
nyá. (ny.áll.)	=	nyugállományú
szb.	=	szolgálatételre beosztva
szkv.	=	szolgálaton kívüli
tart.	=	tartalékos
tb.	=	tiszteletbeli
td.	=	tiszteletdíjas

Állománycsoportot kifejező rövidítések

karp.	=	karpaszományos
legs.	=	legénység
vk.	=	vezérkari
vkszt.	=	vezérkari szolgálatot teljesítő

A rendvédelmi testületeknél a legénységi állomány — amely hivatásos szolgálatot teljesítőkből állt — tisztesi, illetve altiszti rangokat viselt. Ezen állománykategória a honvédség altiszti karának a jellegével bírt.

A rendvédelmi testületek személyi állományába tartozást feltüntető rövidítések

áv.	=	államvédelmi
bv.	=	büntetés-végrehajtási
cső.	=	csendőr
foe.	=	folyamerő
fő.	=	folyamőr
feő.	=	fegyőr
hadteng.	=	haditengerész
hö. (hör.)	=	határőr
honv.	=	honvéd
hr.	=	határrendőr
hvad.	=	határvadász
kő.	=	koronaőr
keő.	=	képviselőházi őr
koő.	=	kormányőr
nb.	=	nemzetbiztonsági
pü.	=	pénzügyőr
r.	=	rendőr
tsör.	=	testőr
tű.	=	tűzoltó
vő.	=	vámőr

Az állományviszonyt kifejező rövidítések

c.	=	címzetes
gyak.	=	gyakornok
nyá. (ny.áll.)	=	nyugállományú
szb.	=	szolgálatételre beosztva
szkv.	=	szolgálaton kívüli
tart.	=	tartalékos
tb.	=	tiszteletbeli
td.	=	tiszteletdíjas

Állománycsoportot kifejező rövidítések

karp.	=	karpaszományos
legs.	=	legénység
vk.	=	vezérkari
vkszt.	=	vezérkari szolgálatot teljesítő

A rendvédelmi testületeknél a legénységi állomány — amely hivatásos szolgálatot teljesítőkből állt — tisztesi, illetve altiszti rangokat viselt. Ezen állománykategória a honvédség altiszti karának a jellegével bírt.